

УДК 78.071.1(477):37.015.31:111.852-053.6

А. С. ПРЯДКА, магістрантка кафедри музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Дем'янюк Н. Ю.)

МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ДІЯЛЬНОСТІ ТА СПАДЩИНІ В. М. ВЕРХОВИНЦЯ

Розкрито зміст музично-естетичного виховання молоді в діяльності та спадщині видатного українського педагога, музикознавця, етнографа, хореографа, диригента і композитора В. Верховинця (1880-1938), визначено та схарактеризовано зразки різножанрового пісенного фольклору як його дієві засоби.

Ключові слова: музично-естетичне виховання, молодь, ліричний український фольклор, пісня.

У діяльності та спадщині видатного українського музикознавця, педагога, етнографа, хореографа, диригента і композитора Василя Миколайовича Верховинця (1880-1938) чільне місце посідає проблема музично-естетичного виховання молоді. Одним із його дієвих засобів педагог уважав український ліричний фольклор.

Гносеологічною особливістю лірики є чуттєве сприймання об'єкта, естетична оцінка якого виявляється у сфері емоційного, експресивного. Ліричний фольклор фокусує увагу на особі виконавця, відображаючи його внутрішній стан, характер, темперамент, світовідчуття. Через нього розкривається духовний світ українського народу, його високі моральні й естетичні ідеали. Вічні теми ліричних творів знаходять емоційний відгук у слухачів, забезпечуючи їх потужний виховний потенціал.

У процесі музично-естетичного виховання молоді педагог широко використовував пісенну лірику, яка характеризується яскравим національним колоритом, інтонаційним багатством мелодій, різноманітністю ритмічних малюнків, виразністю поетичних текстів. У педагогічній роботі він звертався до українських трудових пісень, які виражають емоційне ставлення до будь-якого виду праці, до її умов або результатів. Як один із найдавніших, цей жанр пісенної лірики супроводжував колективну

працю людей. Але у своєму історичному розвитку він поступово відійшов від безпосередньо виробничої діяльності та модифікував у інші жанрові різновиди. З музичного боку трудові пісні характеризуються чітким метро-ритмом, куплетною побудовою, ладовою усталеністю. Прикладом трудових у творчості педагога є пісні «Ой ми поле оремо», «Вийшли в поле косарі», «Женчичок» [1, с. 199, с. 232, с. 173], «Ой піду я та по Дунаю» [2, с. 83], які увійшли до репертуарно-методичного посібника «Весняночка» та етнографічної праці «Українське весілля».

В. М. Верховинець застосовував ліричні заклиральні пісні, зміст яких ширший за тематику трудових, бо охоплює не лише заклинання продуктивних сил природи, але й поширюється на різні моменти життя людини. Їх виникнення пояснюється вірою первісної людини в магічну, чудодійну силу слова, «його здатність однією своєю появою творити те, що ним означено» [3, с. 110]. Художня і виховна цінність заклиральних пісень полягає в образно вираженому, узагальненому в них бажанні щастя, здоров'я, добра, достатку. Вони здебільшого найпростіші за своєю музичною будовою, обмежуються невеликим діапазоном, мають регулярно-чітку метро-ритміку. Прикладом є веснянки «Розлилися води», обжинкові «Іди, іди, дощику», коліскові «Ой люлю, люлю», «Котику сіренький» [1, с. 108, с. 110, с. 85, с. 87]; весільні «Благослови, Боже» [2, с. 81] тощо.

У ліричних гімнових піснях, які відзначаються соковитим національним колоритом, народ виражає почуття радості, захоплення, вдячності, поклоніння, що звернені до природи, людини чи будь-якої важливої події в житті. З урочистих, хвалебних співів вони перетворилися на обрядові вітальні пісні: щедрівки, веснянки, весільні, величальні та інші. Прикладом у спадщині педагога є щедрівка «Ялина», гагілка «Ой зійшло три зірочки» [1, с. 284, с. 184], весільні пісні «Хміль лугами», «Ой у садочку гілчастім» [2, с. 131, с. 122].

З метою музично-естетичного виховання молоді, розвитку творчих здібностей особистості педагог використовував українські елегійні пісні. У них типізовані почуття журби, туги, горя, що викликані різними обставинами життя людей: соціальним положенням, роздукою, невдачами, нещасливим коханням та іншим. Наскільки різноманітні приводи, що їх породжують, настільки різноманітні й зміст, форма, структура елегійних пісень. Вони відзначаються мелодійністю, зворушливістю, виразністю та зустрічаються серед родинно-побутових, соціально-побутових, хороводних, в обрядових циклах. Чимало елегійних пісень зібрано в етнографічній праці педагога «Українське весілля» – «Кісоньки мої», «Віночку мій пер-

ловий», «А в неділеньку рано» [2, с. 105, с. 109, с. 116], посібнику «Весняночка» – «Шумить, гуде сосононька», «Ой гілля-гілочки», «Ой летіла зозуленька» [1, с. 147, с. 164, с. 157].

Педагога приваблював веселий характер українських жартівливих пісень, у яких народний гумор виражається з приводу різних обставин життя, відхилень від норм народної моралі, етики, естетичних уявлень і смаків. Вони відзначаються активною динамікою, перевагою дрібних тривалостей, симетричною будовою мелодій, зіставленням паралельних ладів, завдяки чому створюється їх жвавий, рухливий характер. Наприклад, «Шум», «Гей ви, хлопчики», [1, с. 140, с. 294], «Зять тещеньку просить» [2, с. 145].

Все жанрове розмаїття українського ліричного пісенного фольклору було предметом багаторічних етнографічних досліджень педагога та застосовувалось ним з метою музично-естетичного виховання молодого покоління в теоретичній і практичній діяльності. Так, лише у науковій праці «Українське весілля» В. М. Верховинця зібрав понад сто сорок різножанрових ліричних пісень, до репертуарно-методичного посібника «Весняночка» включив двадцять шість українських народних пісень. Пісенний матеріал він упроваджував у процес підготовки майбутнього вчителя у вищих навчальних закладах, хорових колективах. Актуальність педагогічного досвіду В. М. Верховинця з проблем музично-естетичного виховання молодого покоління зумовлює необхідність його впровадження в сучасний навчально-виховний процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховинець В. М. Весняночка / Верховинець В. М. – К. : Муз. Україна, 1989. – 342 с.
2. Верховинець В. М. Українське весілля / Верховинець В. М. // Етнографічний збірник товариства імені Т. Г. Шевченка. – Вип.1. – К.,1912. – С. 71-168.
3. Бисикало С. К. Український фольклор: критичні матеріали / Бисикало С. К., Борщевський Ф. М. – К. : Вища шк.,1978. – 287 с.

